

BESLUTSPROTOKOLL
Sammanträdesdatum
2024-02-05

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Dnr: SKR 2023/02301, Sobona 2023/0056

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 24 januari samt 5 februari 2024
kl. 13:00-16:00

Dispensansökan från Nerikes Brandkår

Arbetstidsnämndens beslut
Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 4 sidor

Tidsperiod för beviljad dispens
Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning
Ärendet har beretts av Sobona, Kommunal samt Allmänkommunal Verksamhet.

Beslutet expedierat 2024-02-08

Ordförande
Kurt Eriksson

Dispensansökan Nerikes Brandkår

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i § 13 Allmänna bestämmelser (AB). Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i § 13 AB gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bl.a. Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtal samt bilagor träder ikraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från § 13 mom.5 AB eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i § 3 i överenskommelsen om dispens och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Nerikes Brandkår

Nerikes Brandkår har begärt dispens från Allmänna Bestämmelser (AB) § 13 mom. 5 och Bilaga R.

Berörda yrkesgrupper, som tjänstgör enligt Bilaga R, är 68 skifttjänstgörande brandmän, 12 styrkeledare och 12 vikarierande brandmän i skifttjänstgöring. 8 insatsledare tjänstgör enligt AB. Totalt berörs 100 arbetstagare.

Nerikes Brandkår är ett kommunalförbund för räddningstjänst i nio kommuner i Örebro län. Det finns två heltidstationer, en i Örebro och en i Byrsta, med totalt 100 heltidsanställda brandmän som utgör utryckningsstyrkan på heltid. Inom två år öppnas ytterligare en heltidstation. Utryckningsstyrkan på heltid utgår från stationerna i Örebro och Byrsta. Från Örebrostationen utgår i varje arbetslag 1 insatsledare (av 8), 2 styrkeledare (av 8) och 8 brandmän (av 44). Från Byrstastationen utgår 1 styrkeledare (av 4) och 4 brandmän (av 24).

Härutöver finns 250 anställda som omfattas av RiB-avtalet (räddningstjänst i beredskap).

För närvarande finns ingen brist på kompetenser.

Schemat förläggs enligt följande.

Dagpass om 9,5 timmar (8.00 – 17.30) på måndag, tisdag, onsdag och fredag.
Nattpass om 14,5 timmar (17.30 – 8.00) på måndag, tisdag, onsdag och fredag.
Dygnspass om 24 timmar (8.00 – 8.00) ligger på torsdag, lördag och söndag.
Under en schemaperiod om fyra veckor arbetar en brandman tre 24-timmarspass. Efter ett sådant pass har personalen inplanerad vila om minst 48 timmar.

Antalet nattlarm är få. I Byrsta har man i snitt ungefär ett larm vart fjärde nattpass och i Örebro knappt ett larm vartannat nattpass. Längden på larm är i allmänhet kortare än en timme.

Som skäl för dispens har Nerikes Brandkår bland annat anfört följande.

Med nuvarande ambitionsnivå och bemanning går det inte att konstruera ett hållbart schema som medger möjligheten att i tillräcklig omfattning täcka tillfälliga vakanser. Med ambitionsnivå avses beslutad bemannings- och utrustningsnivå, tid för den hjälpsökande, nödvändig övning och utbildning enligt lagen om skydd mot olyckor (LSO). Man kommer inte heller att klara nuvarande volymer och åtaganden inom utbildning och rådgivning till enskilda och företag enligt kraven i LSO.

Man bedömer vidare att man inte kan leva upp till kraven i AFS 2015:4 om organisatorisk och social arbetsmiljö och skapa en balans mellan arbete, fritid och familjeliv. En sådan balans är en förutsättning för att kunna prestera i arbetet.

Nerikes Brandkår är trygga med att den befintliga personalplaneringen förebygger ohälsosam utmattning vid tjänstgöring under längre arbetspass.

Man uppger att det för vissa befattningar inte är möjligt att samla personalstyrkan till obligatoriska personalträffar enligt Samverkansavtalet eller till gemensam utbildning.

Det finns en risk att förlora personal och kompetens när ändrade scheman inte kan förenas med familjelivet. I dagsläget är rekryteringsunderlaget litet och kan antas minska till följd av de nya arbetstidsreglerna.

I synnerhet under sommaren blir det problem att bemanna varje arbetspass med personal som har rätt specialistkunskap och svårigheter att planera lagstadgad semester med bibehållen kompetensnivå.

Slutligen har framhållits att brandkåren planerar för en stor organisationsförändring i och med tillkomsten av en ytterligare heltidsbemannad brandstation, varför de nya reglerna innebär en ytterligare belastning för personalen.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet under veckans alla dagar. Nämnden behöver emellertid inte ta ställning till den frågan i detta ärende.

Av ansökan framgår att Nerikes Brandkår söker dispens under ett år för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring på torsdagar och helger (lördag och söndag). Det har anförts ett antal skäl för dispens. På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen av vakanser, bedriva övnings- och utbildningsverksamhet och ta vara på brandmännens erfarenheter. Det har vidare pekats på svårigheter att planera den lagstadgade semesterledigheten med bibehållen kompetensnivå.

Nämnden saknar anledning att ifrågasätta Nerikes Brandkårs uppgifter om behovet av att kunna bemanna tillfälliga vakanser med rätt kompetens. För nämnden framstår behovet som störst under helger och att dispens är nödvändig för att då kunna bemanna verksamheten. Dispens beviljas alltså för helg enligt ansökan. Nämnden noterar att minst 48 timmars ledighet följer på ett fullgjort dygnspass.

Det är för nämnden känt att semesterperioden är problematisk för de flesta räddningstjänster. Verksamhetens behov ska uppfyllas trots att det finns färre personer med rätt kompetens att tillgå. Nerikes Brandkår är inget undantag i det avseendet, varför dispens beviljas för den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti).

När det gäller övnings- och utbildningsverksamhet saknas närmare information i ansökan. Det framgår inte hur verksamheterna planeras, vad det är för typ av övningar och hur 24-timmarsspass på torsdagar skulle vara lösningen för att frigöra tid för övningar. I och för sig är nämnden inte främmande för att bevilja dispens för exempelvis utbildningar, övningar inom det egna räddningstjänstförbundet och samövningar med andra räddningstjänster. Men då krävs att det tydligt framgår av ansökan vad det är för typ av övning eller utbildning och vilka kompetenser som avses. Så är inte fallet i detta ärende.

Beslut

Arbetstidsnämnden beviljar Nerikes Brandkår dispens under tiden 1 februari 2024 – 31 januari 2025 för helg enligt dispensansökan och för den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti).

Ansökan om dispens för torsdagar avslås.

Arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna förutsätts pågå.